

УДК 378.147.091.33-027.22:373.2.011.3-051

Бондаренко Н.Б., Бажинова А.Ю.

Державний вищий навчальний заклад
«Донбаський державний педагогічний університет»

ПЕДАГОГІЧНА-ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАКТИКА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ-УПРАВЛІНЦІВ

Анотація. У статті йдеться про актуальність вирішення проблеми підвищення рівня фахової підготовки майбутніх педагогів зі спеціальності 012 Дошкільна освіта. На прикладі вивчення дисципліни «Організація та керівництво дошкільним закладом» розкрито підходи, систему роботи з підготовки майбутнього конкурентоспроможного педагога-управлінця. Проаналізовано основні професійні компетентності студентів рівня вищої освіти «бакалавр», які набуваються в процесі навчання та удосконалюються під час організації педагогічної практичної підготовки. Особливу увагу акцентовано на етапах підготовки методичної бази для успішного проходження студентами практики. Підкреслюється важливість педагогічного супроводу майбутнього фахівця дошкільної освіти як провідної умови результативності практичної підготовки.

Ключові слова: компетентнісний підхід, педагог, управлінець, заклад дошкільної освіти, педагогічний супровід, професійне становлення, педагогічна практична підготовка, дошкільна освіта, конкурентоспроможний фахівець.

Bondarenko Nataliia, Bazhynova Anastasiia
Donbass State Pedagogical University

PEDAGOGICAL PRACTICE IN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS AS A COMPONENT OF DEVELOPING THE FUTURE TEACHER-MANAGERS' PROFESSIONALISM

Summary. The article deals with the urgency of solving the problem of raising the level of professional training of future teachers in the specialty 012 Preschool education. Education reform requires the improvement and modernization of the system of training of the educators, who should acquire professional knowledge and skills of future organizers, managers of preschool education institutions to realize the needs and interests of Ukraine on the basis of a person-oriented model of pedagogical teaching. On the example of studying the discipline "Organization and management of a preschool institution" the approaches, the system of work on preparation of the future competitive teacher-manager are revealed. The basic professional competences of the students of higher education level "Bachelor", which are acquired in the course of study and improved during the organization of pedagogical practical training, are analysed. The authors distinguish such professional competences as project and prognostic, organizational, methodological, diagnostic, social and communicative, and research. Particular attention is focused on the stages of preparation of the methodological base for successful students passing the practice. The importance of pedagogical support of the future specialist of preschool education as a leading condition for the effectiveness of practical training is emphasized. The authors agree with the scholars that there is the necessity of integrated structure of the pedagogical practice of the students, when the student participates in educational and professional types of activity. In conclusion the authors admit that the theoretical analysis of different approaches to development of the future teacher-managers' professional readiness defines the relevance of studying the ways of the competence orientation of education and pedagogical practice of the students.

Keywords: competence approach, teacher, manager, preschool education institution, pedagogical support, professional development, pedagogical practical training, preschool education, competitive specialist.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Реформування усіх ланок сучасної освіти потребує підготовки професійно-компетентних фахівців, особливо це стосується управлінської діяльності в системі дошкільної освіти.

Так, Закон України «Про освіту», сучасні концепції навчання та виховання, Базовий компонент дошкільної освіти, висувають певні вимоги до професійного становлення майбутнього педагога. Від рівня його підготовки, змотивованості на професію, вміння творчо вирішувати будь-які проблеми, постійно навчатися і оновлювати свої знання, залежить і характер змін, як у закладах дошкільної освіти різних типів, так і в різних сферах громадського і державного життя.

Аналіз останніх публікацій з проблем, якій присвячена стаття. Підготовка педагогічного працівника нового типу з достатнім рів-

нем загальної та фахової підготовки, творчим ставленням до вирішення сучасних проблем в постійно змінюваних умовах професійної діяльності є головним напрямом науково-методичного пошуку.

Нормативно-законодавчі документи підкреслюють особливу вагомість ролі компетентного фахівця на першому етапі безперервної освіти в Україні, тобто в період здобуття дітьми дошкільної освіти. Дуже актуальними з проблеми формування професійної компетентності педагога є роботи: А. Богуш, Г. Беленької, О. Богініч, Т. Поніманської, О. Савченко та ін.

В своєму дослідженні ми спираємося на зміст понять «компетенція», «компетентність», які розкрито в роботах дослідників: І. Зимньої, О. По-метун, О. Пехоти, О. Савченко та ін. Цікавими є дослідження, присвячені вирішенню проблеми

удосконалення системи післядипломної освіти педагогів-дошкільників В. Ходунової [9].

Вважаємо за необхідне розкрити деякі теоретичні поняття, які використані в статті. Вивчення науково-методичної літератури дозволяє розкрити зміст поняття «професійне виховання», як-от, наприклад: «цілеспрямований педагогічний, спеціально організований процес, що сприяє формуванню особистості тих, хто навчається, який готує їх до активної професійної діяльності» (С. Батищев).

Автор дослідження розкриває як той зміст, що об'єднує це поняття з поняттям «професійне навчання», бо, звісно, в тільки такому поєднанні і відбувається педагогічний процес, але й робить акцент на тому, що направленість його є на формування таких цінностей, професійних рис особистості, які лежать в основі поняття «компетентність», «конкурентоспроможність фахівця».

Дослідниця Л. Онофрійчук підкреслює (спираючись на результати праць Ю. Бабанського, С. Баранова, В. Сластьоніна), що поняття «професійна компетентність» є складником професіоналізму. Автор підкреслює, що термін компетентність має латинське походження і характеризує особистісне ставлення людини до роботи з орієнтацією на досягнення високих результатів діяльності [7].

Ми також спираємося на дані Галузевого стандарту вищої освіти та визначення поняття «компетентність» у словнику «Професійна освіта», і виділяємо такі спільні ознаки, як: високий рівень знань, вмінь, навичок, ціннісного ставлення до професії; наявність певного практичного досвіду роботи, в даному напрямку в педагогічній діяльності, що й є результатом підготовки випускника вишу [2; 8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Отже, актуальною є проблема пошуку шляхів такої комплексної педагогічної системи у практиці роботи з підготовки студентів майбутнього професійного фахівця зі спеціальності – 012 Дошкільна освіта, дозволити сформувати професійно значущі якості особистості педагога, оволодіння засобами професійної діяльності, а особливо вміння працювати з дітьми, батьками, співпрацювати з колегами, громадськістю, вміло поєднувати традиційний досвід і прогресивні педагогічні ідеї.

Тож у педагогів мають бути сформовані вміння та навички комунікаційні, мотивація до праці в системі освіти в умовах сумісної та командної діяльності. При цьому особливо важливим є формування професійної компетентності в напрямку суб'єкт-суб'єктних відносин на принципах діяльнісного підходу та соціальної активності особистості. Необхідно враховувати й той факт, що педагог має бути значимою особистістю для своїх вихованців, їх батьків.

Формулювання цілей статті. Реформування освіти потребує поглиблення, удосконалення та модернізації системи підготовки педагогічних кадрів, які мають отримати професійні знання, вміння й навички майбутніх організаторів, управлінців закладів дошкільної освіти для реалізації потреб та інтересів держави Україна на засадах особистісно-зорієнтованої моделі педаго-

гічного супроводу, максимально реалізуючи права дитини та сім'ї на освіту.

Отже, пошуку шляхів удосконалення підготовки майбутніх управлінців з дошкільної освіти в курсі вивчення предмета «Організація та керівництво дошкільними закладами» та організації педагогічної практичної підготовки присвячена стаття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливо актуальним в умовах реформування української дошкільної освіти України є підвищення рівня професіоналізму майбутніх управлінців, організаторів дошкільних закладів. Предмет «Організація та керівництво дошкільним закладом» викладається для студентів рівня вищої освіти «бакалавр» і ми зробимо спробу окреслити основні професійні компетентності студентів цього рівня:

- проєктивно-прогностичні: здатність проєктувати розвиток дошкільного закладу; розуміння організаційно-економічних основ створення та утримання дошкільних закладів, складання бізнес-плану; формування вміння створювати позитивний імідж ЗДО як складової його конкурентоспроможності; планувати роботу закладу (річний, місячний, складання циклограм), розробляти програму власного самовдосконалення; наявність сучасних уявлень про технології управління; здатність використовувати професійно-профільовані знання в управлінні, приймати управлінські рішення та нести за них відповідальність;

- організаційні: здатність здійснювати керівництво колективом дошкільного закладу (організовувати його роботу, контролювати хід і результати виконання завдань, добираючи відповідні методи управління); активно і творчо впроваджувати в практику роботи закладів кращі здобутки в галузі дошкільної освіти тощо;

- методичні: володіння системою методів і прийомів роботи з педагогічним колективом, вміння проводити різні форми методичної роботи з підвищення педагогічної майстерності, вивчення, узагальнення і впровадження передового педагогічного досвіду, володіння сучасними інноваційними технологіями організації роботи з педагогами, з дітьми, їх батьками;

- діагностичні: здатність до аналізу та наукової інтерпретації основних напрямків і завдань загальної діяльності дошкільного закладу; готовність вивчати особистість педагога, умови оснащення педагогічного процесу, педагогічну документацію, здатність до моніторингу знань, вмінь, навичок;

- соціально-комунікативні: здатність до ділових комунікацій в професійній сфері, знання основ ділового спілкування; вміння працювати колегіально; створювати оптимальний морально-психологічний мікроклімат в ЗДО, здатність до ефективного вирішення психолого-педагогічних проблем і нестандартних професійних завдань, які виникають у реальних ситуаціях педагогічної діяльності; здатність управляти своєю поведінкою та настроєм; здатність обґрунтовувати і мотивувати вагому роль здорового способу життя, культури здоров'я на основі здоров'язбережувальних технологій; оцінювати та коректувати безпеку життєдіяльності, заходи

охорони праці в процесі освітньо-виховної діяльності дошкільного закладу; здатність проводити інструктажі з техніки безпеки, поліпшувати умови життя, навчання дітей;

– дослідницькі: здатність до наукового аналізу та синтезу на основі логічних аргументів та перевірених фактів, готовність до організації дослідницько-експериментальної роботи, апробації та представлення її результатів в роботі різних форм: радах, семінарах, ШПД, «круглих столах», проблемних диспутах; володіння педагогічною рефлексією; генерування нових ідей під час вирішення дослідних і практичних завдань.

Треба враховувати, що професійна діяльність для сучасної людини вже давно є не тільки засобом існування, а й потребою у морального задоволення від досягнутих результатів, сферою розвитку та самореалізації. Професія педагога – одна з найвідповідальніших, а період входження педагога в професію є особливо важливим, молодий спеціаліст потребує кваліфікаційної допомоги. Бувають ситуації, коли навіть ті майбутні фахівці з дошкільної освіти, які раніше мріяли про педагогічну професію, отримують невдоволення, розчарування, з часом залишають сферу дошкільної освіти і переходять в іншу сферу діяльності, особливо якщо відсутня особистісна й професійна допомога.

Тому в період організації різних видів педагогічної, практичної підготовки студентів у вузі ми враховуємо цей факт і розподіляємо їх таким чином в закладах дошкільної освіти, щоб були реалізовані основні напрями діяльності, такі як: адміністративні (ознайомлення з типом ЗДО, специфікою його роботи, кадровим складом, традиціями й методичними досягненнями, наявністю інклюзивної групи, режимом роботи, необхідною документацією, графіком проведення форм методичної роботи, організації просвітницької діяльності з батьками тощо). Важливим є розподіл практикантів за групами, закріплення за майбутніми педагогами досвідчених педагогічних наставників.

Таким чином, наступний напрямок надання кваліфікованої допомоги студентам в організації режимних моментів, під час продуктивного спілкування з дітьми (проведення спортивних світ ранків, різних видів ігрової діяльності у проведенні занять). З досвіду роботи керівництва різними видами практичної підготовки ми констатуємо той факт, що труднощі виникають в організації власного робочого дня, входженні в педагогічний колектив та дитячу спільноту, в плануванні роботи. Подолати можливі труднощі допомагає професійно-комунікативна форма взаємодії із студентами практикантами (взаємовідвідування разом з директором та методистом ЗДО та керівником практики занять; участь у педагогічних нарадах, гуртковій роботі, семінарах та ін.). Важливим для студентів є педагогічний супровід викладачів кафедр, допомога у формуванні плідної взаємодії з колегами дошкільного закладу, надання інформаційної підтримки, спонукання молодих спеціалістів до самоосвіти та самостійного оволодіння професійними знаннями добре, коли майбутні спеціалісти забезпечені під час практики психологічним супроводом через надання різних форм психологічної підтримки,

запобіганню емоційної напруги, формування рефлексивної культури, підтримки в процесі вирішення проблемних або конфліктних ситуацій в системі відносин «педагог – дитина – батьки», «педагог – директор ЗДО – педагог» тощо [4].

Викладачі кафедри здійснюють різні види контролю: поточний (перевірка документації, дотримання строків практики, затвердження конспектів відкритих заходів); індивідуальний (спостереження організації діяльності студента-практиканта, виконання ним завдань практики, участь у методичній роботі; співбесіда з педагогами закладів про хід практики студента).

Ґрунтовна фахова підготовка майбутніх управлінців, організаторів з дошкільної освіти на підставі сучасної освітньої програми, Галузевого стандарту вищої освіти та Закону України «Про вищу освіту» здійснюється в процесі вивчення курсу, організація та керівництво дошкільним закладом. За навчальним планом та графіком навчального процесу денної форми навчання на педагогічному факультеті він викладається на третьому році навчання (3 курс), спирається на міжпредметні зв'язки («Історія України», цикл психолого-педагогічних дисциплін, «Анатомія і фізіологія», «Педагогічна майстерність», «Основи правознавства», «Основи економічних знань» та ін.) і має професійну спрямованість. Побудова програм курсу враховує сучасні законодавчі документи, новітні дослідження з проблеми та потреби практики, вимоги до рівня фахової підготовки компетентного, конкурентоспроможного педагога.

Різноманітність варіативних освітніх програм, використання інтерактивних технологій навчання дошкільників, пошук нових форм співпраці дошкільних закладів з батьками, впровадження принципу наступності зі школою, необхідність удосконалювати матеріально-технічну базу закладу за рахунок надання додаткових освітніх послуг, організації підприємницької діяльності потребують переосмислення та перебудови процесу підготовки майбутніх педагогів у вищі. Ми розуміємо, що сучасному фахівцю з проблем дошкільної освіти вже замало отримання нових знань, вмінь з будь-якого предмета, необхідно навчити їх творчо мислити, орієнтуватися у складній роботі дошкільного закладу, вміло використовувати побут під час навчання у вищі теоретичні знання в нестандартних проблемних ситуаціях практики. Незаперечним є й той факт, що майбутньому фахівцю необхідно володіти вміннями створення розвитку і співпраці з педагогічним колективом на підставі педагогічної культури, соціальної активності, ділового партнера.

Логіка побудови педагогічного змісту курсу поєднує теоретичний матеріал з практичною підготовкою, що є невід'ємною складовою процесу фахової підготовки зі спеціальності – 012 Дошкільна освіта. Для продуктивного результату на педагогічному факультеті складено щоденник практики, розроблено наскрізну програму педагогічної практичної підготовки для студентів означеної спеціальності. Ми спираємося на точку зору деяких дослідників стосовно необхідності дотримуватися інтеграційних складових педагогічної практики студентів, а саме:... «студент

є учасником двох видів діяльності навчальної та професійної, виступає об'єктом у навчальній і суб'єктом у професійній діяльності, відтворюваної в навчальній і творчій у професійній».

Таким чином, професійне становлення студента в процесі педагогічної-практичної підготовки виражено інтеграційним процесом: «навчальна діяльність ще не завершена, вона накладається на інший вид діяльності – педагогічний, який має: мету, мотиви, засоби, контроль, оцінку тощо» [5].

Висновки. Таким чином, теоретичний аналіз різних підходів до формування професійної готовності майбутніх педагогів-управлінців в умовах вишу, та вивчення наявності попиту висококваліфікованих спеціалістів сучасної до-

шкільної освіти окреслює актуальність пошуку шляхів компетентнісної спрямованості навчання та педагогічної практичної підготовки студентів. Це потребує подальшого удосконалення системи освіти, її змісту, впровадження сучасних технологій навчання, сприяння професійному зростанню майбутніх фахівців відповідно до «культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, а також чисельних викликів глобального, європейського, національного, регіонального та місцевого рівня».

Надалі вважаємо за необхідне приділити увагу вивченню шляхів формування духовної культури майбутніх педагогів, враховуючи соціально-економічні та культурні особливості регіону.

Список літератури:

1. Бондаренко Н.Б. Шляхи удосконалення професійної підготовки фахівців у дошкільній освіті. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції 04–06 жовтня 2018 р. С. 103–106.
2. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-кваліфікаційна характеристика магістра: ГСВОІ 8.17010301.2013 [Чинний від 25.07.2015]. Київ : МОН України, 2013].
3. Індивідуальний щоденник із практичної підготовки здобувача / О.А. Алеко, Н.Б. Бондаренко, Н.Б. Кривошея. 2-е вид. кер. і доп. Слов'янськ : вид-во Б.П. Моторіч, 2017. 229 с.
4. Кучерява М. Психологічний супровід молодого спеціаліста. *Практичний психолог: Дитячий садок*. 2017. № 1. С. 43.
5. Ляшова Н.М. Інтеграційна складова педагогічної практики студентів. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції 04–06 жовтня 2018 р. С. 36–37.
6. Наскрізна програма педагогічної практичної підготовки студентів у ВНЗ зі спеціальності 012 Дошкільна освіта (поєднана спеціальність Практична психологія): навч.-метод. посіб. / укл. О.А. Алеко, Н.Б. Бондаренко, Н.Б. Кривошея, Н.В. Дмитерко, Н.М. Ляшова. Слов'янськ : ДВНЗ «ДДПУ», 2017. 63 с.
7. Онофрійчук Л.О. Професійна компетентність – як складова якісної підготовки майбутнього вихователя дітей дошкільного віку. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції 04–06 жовтня 2018 р. С. 236–238.
8. Професійна освіта. Словник [навч. посіб.] / укл. С.І. Гончаренко та ін. / [За ред. М.Г. Ничкало]. Київ, 2000. 380 с.
9. Ходунова В.Л. Формування професійної компетентності педагогічних працівників дошкільної освіти в системі неперервної освіти. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*. Матеріали науково-практичної інтернет-конференції 04–06 жовтня 2018 р. С. 191–194.

References:

1. Bondarenko, N.B. (2018). Shliakhy udoskonalennia profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv u doshkilnii osviti [Ways to improve the professional training of specialists in preschool education]. Proceedings of the *Profesionalizm pedahoha v umovakh osvitnikh innovatsii*. (Ukraine, Sloviansk, October 04–06 2018). Sloviansk, pp. 103–106.
2. Haluzevyi standart vyshchoi osvity Ukrainy. Osvitno-kvalifikatsiina kharakterystyka mahistra [Standard of higher education of Ukraine. Educational and qualification characteristics of the master]: HSOVI 8.17010301.2013. Kyiv : MON Ukraine, 2013.
3. Alieko, O.A., Bondarenko, N.B., Kryvosheia, N.B. (2017). Indyvidualnyi shchodennyk iz praktychnoi pidhotovky zdobuvacha [Individual diary on the practical training of the applicant]. 2nd edition. Sloviansk, Ukraine: B.P. Motorin.
4. Kucheriava, M. (2017). Psykholohichniy suprovod molodoho spetsialista [Psychological support of a young specialist]. *Practical Psychologist: Kindergarten*, no 1, p. 43.
5. Liashova, N.M. (2018). Intehratsiina skladova pedahohichnoi praktyky studentiv [Integration component of pedagogical practice of students]. Proceedings of the *Profesionalizm pedahoha v umovakh osvitnikh innovatsii*. (Ukraine, Sloviansk, October 04–06 2018). Sloviansk, pp. 36–37.
6. Alieko, O.A., Bondarenko, N.B., Kryvosheia, N.B., Dmyterko, N.V., Liashova, N.M. (2017). Naskrizna prohrama pedahohichnoi praktychnoi pidhotovky studentiv u VNZ zi spetsialnosti 012 Doshkilna osvita (poiednana spetsialnist Praktychna psykholohiia) [Cross-cutting program of pedagogical practical training of students in higher education in the specialty 012 Preschool education (combined specialty Practical psychology)]. Sloviansk, Ukraine : DVNZ “DDPU”.
7. Onofriichuk, L.O. (2018). Profesiina kompetentnist – yak skladova yakisnoi pidhotovky maibutnoho vykhovatel'ia ditei doshkilnoho viku [Professional competence as a component of qualitative preparation of the future kindergarten teacher]. Proceedings of the *Profesionalizm pedahoha v umovakh osvitnikh innovatsii*. (Ukraine, Sloviansk, October 04–06 2018). Sloviansk, pp. 236–238.
8. Honcharenko, S.I. (2000). Profesiina osvita. Slovyk [Vocational education. Vocabulary]. Eds. M.H. Nychkalo. Kyiv, Ukraine.
9. Khodunova, V.L. (2018). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti pedahohichnykh pratsivnykiv doshkilnoi osvity v systemi neperervnoi osvity [Formation of professional competence of pedagogical workers of preschool education in the system of continuous education]. Proceedings of the *Profesionalizm pedahoha v umovakh osvitnikh innovatsii*. (Ukraine, Sloviansk, October 04–06 2018). Sloviansk, pp. 191–194.